

ערפילית

על: החיים, היקום, וכל השאר

*"Consider them both, the sea and the land;
and do you not find a strange analogy
to something in yourself?"*

- Herman Melville, Moby-Dick; or, the Whale-

1.

ראשית, נבדיל בין המים שמתחת לרקיע למים שמעל לרקיע.

אחר כך נצלול. מהמים הרדודים והמוארים, המוכרים, אל קרקעית הים העמוק.

95- אחוזים ממנו לא ממופים. יצורים חיים שם, באפלה, קור ולחץ. נביעות געשיות, תמנונים, צדפות וחסילונים (משערים שגם על אירופה, אחד מ-79 הירחים של צדק, קיימות נביעות שכאלה בדיוק. 79 ירחים! לנו יש רק אחד). שם בתוך האוקיאנוסים החמימים, לפני כ-3.5 מיליארד שנים, כנראה בסמוך לחופים, נרקח מרק של חומרים אורגניים, והחיים על הסלע הקטן שלנו התחילו.

מקומנו על קרום מוצק של אדמה, 30 ק"מ עומק ממוצע מתחת לרגלינו עד לליבה המותכת. מעלינו שכבה דקה של אטמוספירה. כל היתר, תהומות. ניחנו במשיכה קמאית לצאת למסע אל קצוות היקום, תחתיות האוקיאנוסים, המודע והת מודע. לנטוש את השכבה השברירית עליה אנחנו חיים. הצלילה למים, לשמיים, לעומק התודעה היא אחת כי התנועה שלנו בעולם נחוות לא רק כתנועה קדימה, מנקודת הלידה ועד רגע המוות, אלא גם כתנועה פנימה. על הציר הקיומי של הזמן יש ציר של משמעות, המאפשר תחושת פשר ושייכות. אולי זו שזירה מלאכותית שמסתירה את האמת אודות התפזרות המקרית בשרשרת של אירועים. אבל אולי זה חילוץ של טבעם האמיתי של הדברים, שגורלם להיקשר זה בזה.

2.

אנו נעים פנימה והחוצה בשאלות פילוסופיות וקיומיות עמוקות, במרדף האנושי אחר המקור של הכל. מעורבת בהן תחושה חודרת-עצמות של פליאה. הדמיון והסקרנות חלימה וחלימה בהקיץ, הם הכוחות החזקים ביותר המניעים את האנושות קדימה. בלי חלימה נסבול מנדודי שינה. מצב עקר של דאגה וקפאון, להבדיל מחיות מלאת תשוקה, שם נוכל לחצות בתוכנו מקומות וזמנים, לברוא עולמות חדשים.

אנחנו תוצר של אבותינו ואימהותינו הקדמוניות, שמשחר ההיסטוריה חלמו את השמיים כקבוצות כוכבים, עשרות מהם. הדובה הגדולה, ברבור, נחש, עוף החול. פעם בלילה חשך מאוד הרמנו ראשינו לשמיים. ראינו אז ונראה גם היום, יחד עם האבק של שביל החלב, כוכבים מפוזרים זוהרים כמו מלח ממלחייה. כמו שלנו, שונים משלנו. גם אם העולם לא דומה לעצמו של לפני 200 אלף שנים, השמיים אותם שמיים מסביבנו. קשר עבות שמחבר את המין האנושי לעצמו, בשרשרת בין-דורית מימינו הראשונים. המבט הזה נוגע במשהו עמוק עד מאוד בתוכנו. אנחנו מבינים את חוסר המשמעות שלנו ברמה הקוסמית, הארעיות של חיינו. את הזניחות של השנים שלנו בלוח

השנה של היקום, של גודלנו הפיזי ביחס לאינסוף. איך הגענו להיות חלק מגן עדן אוניברסלי שלא היה קיים כל הזמן, וייתכן שיחדל מלהתקיים? כדור הארץ הוא אירוע קטן מאוד בזירה הקוסמית האדירה, ואנחנו זעירים עוד יותר, עומדים על הקרום הדק של קליפת האדמה שלנו, לוח טקטוני שלא מפסיק לזוז, ניצבים בפני האינסוף.

3.

בשנת 1990, הגשושית וויאג'ר 1 הייתה רחוקה מכדור הארץ מעל 6 מיליארד קילומטרים. מרחק שאין לנו, בחושים שמגיעים עם הגוף שלנו, שום יכולת להעריך. היא סיימה את תפקידה ושייטה אל מחוץ למערכת השמש. נאס"א נעתרה לבקשתו של האסטרופיזיקאי קארל סייגן, והגשושית הביטה לאחור לבית שעזבה. היא צילמה את מה שיהפוך להיות "נקודה כחולה חיוורת". כדור הארץ הוא עכשיו נקודת אבק קטנה זוהרת, תלויה בתוך קרן אור, על רקע הנוכחות העצומה של היקום. מספר שנים לאחר מכן סייגן יכתוב ספר הנושא את אותו השם, ויבקש מאיתנו:

"התבוננו שוב בנקודה הזו. זה פה; זה הבית; זה אנחנו. על נקודה זו, כל מה שאהבתם, כל מה שידעתם, כל מה ששמעתם אי-פעם, כל אדם שפעם היה, חי כאן את חייו. כל השמחות והסבל שלנו, אלפי דתות, אידיאולוגיות, ודוקטרינות בטוחות בעצמן, כל הציידים והלקטים, כל הגיבורים והפחדנים, כל היוצרים וההורסים בציוויליזציה, כל המלכים והמוני העם, כל הזוגות הצעירים המאוהבים, כל האימהות והאבות, הילדים מלאי התקווה, הממציאים והמגלים, כל מורי המוסר, הפוליטיקאים המושחתים, כל כוכבי העל, והמנהיגים הגדולים, כל הקדושים והחוטאים בהיסטוריה של המין שלנו חיו פה, על גרגיר אבק זה התלוי באור השמש".

זה לא מעניין כל כך איך משהו יכול להיות כל כך משמעותי ולא משמעותי בו זמנית.

4.

על גבי הגשושית וכבר רחוק מאד מהבית, נוסע תקליט מצופה זהב. מסר בבקבוק של צלילים ותמונות מכדור הארץ, שיישא ברכת שלום בין-כוכבית למקרה שזו תיתקל בחיים תבוניים. 116 תמונות, וצלילים של הטבע- גלי הים, רוח, רעם, שירת ציפורים. קטעים מוזיקליים מתרבויות ומתקופות שונות, ברכות בחמישים ושתיים שפות. צילומים ותרשימים רבים של גדלים מתמטיים ופיזיקליים, מערכת השמש וכוכבי הלכת שלה, דנ"א ואנטומיית גוף האדם. מיני בעלי חיים, צמחים ונופים. סימנים המעידים על קנה מידה של זמן, גודל או מסה, הרכב כימי. התקליט הוא קפסולת זמן קטנה, כספת מקודדת של מה הופך אותנו למי שאנחנו, בני אנוש, החיים כאן, בכוכב לכת שלנו. תיבת נח של מהותנו האנושית. "מהותנו האנושית".

יְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצֵלְמוֹ, בְּצֵלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ. אנחנו כולנו אבק כוכבים.

בראיון למגזין טיים בשנת 2008, נשאל האסטרופיזיקאי ניל דה-גראס טייסון מהי העובדה המדהימה ביותר שהוא יכול לספר לנו על היקום. "העובדה המדהימה ביותר, היא הידיעה, שהאטומים המרכיבים את החיים על פני כדור הארץ, האטומים שמרכיבים את הגוף האנושי, ניתן לעקוב אחריהם עד לכבשנים שבישלו את היסודות הקלים והפכו אותם ליסודות כבדים בליבותיהם... כוכבים אלה... בעלי המסה הגדולה מבניהם... התמוטטו, התפוצצו ופיזרו את קרביהם העשירים לרוחב הגלקסיה. קרביים עשויים מפחמן, חנקן, חמצן וכל הרכיבים היסודיים של החיים עצמם. רכיבים אלו הפכו לחלק מענני גז. שנדחסו, קרסו, ויצרו את הדור הבא של מערכות השמש, כוכבים עם כוכבי לכת מסביבם. וכעת לכוכבי הלכת האלה יש את הרכיבים לחיים עצמם. אז כשאני מרים מבט אל שמי הלילה, אני יודע שכן, אנחנו חלק מהיקום, אנחנו בתוך היקום הזה. אבל הדבר החשוב יותר משתי העובדות האלו, הוא שהיקום שוכן בתוכנו. כשאני מהרהר בעובדה הזו, אני מסתכל למעלה. הרבה אנשים

מרגישים קטנים, כי הם קטנים והיקום גדול. אבל אני מרגיש גדול. כי האטומים שלי הגיעו מהכוכבים האלה. זה בדיוק מה שאנחנו, רק מעצם זה שאנחנו חיים."

.5

גם הכוכבים נולדים ומתים. בתוך ערפילית, בתהליך שימצא את עצמו ברגע הזה ממש בתוך העיניים שקוראות את האותיות האלו. קיים בטבע, זה גם הגדול משל כדור הארץ, דפוס של יצירה וחישול במחזורים של הרס ובנייה. העולם ואנחנו בתוכו, מתקיים בתנועה בין מצבי כאוס ותוהו ובוהו להרמוניה של בריאה. המחזורים האלו קיימים גם ברוח ונפש האדם. העצמי מת בכל רגע ונולד מחדש שוב ושוב. זמן וחוויה, לידה ומוות, קשורים אחד בשני, מתהווים אחד מתוך השני. כמו האורוורוס, הנחש האוחז בפיו את זנבו. מכלה ויולד את עצמו מעצמו, בתהליך מעגלי של לידה, התהוות ומוות. האש מחריבה אך מטהרת; האדמה היא חומר החיים או העפר שאליו אנו שבים; והמים מטביעים או מטבילים. זכור אדם, כי מעפר באת ואל עפר תשוב.

*"We shall not cease from exploration
And the end of all our exploring
Will be to arrive where we started
And know the place for the first time.
Through the unknown, remembered gate
When the last of earth left to discover
Is that which was the beginning;
At the source of the longest river
The voice of the hidden waterfall
And the children in the apple-tree
Not known, because not looked for
But heard, half-heard, in the stillness
Between two waves of the sea."*

-T. S Eliot, Little Gidding, 1942-

.6

ואם נסיים איפה שהתחלנו, בשאלה גדולה כזו, אז התשובה היא כידוע, 42.
--ארבעים ושתיים!" צווח לונקוואל, "נזקקת לשבעה וחצי מיליוני שנים כדי לספור עד ארבעים ושתיים!?"
"בדקתי זאת בקפדנות מרבית," אמר המחשב, "וזוהי לבטח התשובה הנכונה. אני חושב שהבעיה היא, אם אדבר בכנות, שלמעשה לא ידעתם כלל את השאלה.--"